

การรับรู้ความเงียบผ่านองค์ประกอบของที่ว่างในงานสถาปัตยกรรม

ธีรภานต์ วัฒนายนต์

หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Teerakan.25392539@gmail.com

พัฒนปกรณ์ สีสภาพุทธิ์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

การรับรู้ “พื้นที่ (space)” ในงานสถาปัตยกรรม นั้นมาจากหลายองค์ประกอบที่เกิดขึ้น วัสดุ ผิวสัมผัส หรือแม้แต่แสงและเงาก็เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดการรับรู้ที่มีความหลากหลาย อันนำมาสู่การรับรู้สภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในงานสถาปัตยกรรม ความเงียบ (silence) เป็นหนึ่งในสภาวะที่มักจะถูกใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารผ่านงานออกแบบเพื่อแสดงให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันระหว่างที่ว่างและบริบท ความเงียบ เป็นสิ่งที่ทุกคนมีประสบการณ์ร่วมและเข้าใจโดยทั่วไปว่าเป็นสภาวะของการไร้เสียง แต่ในขณะเดียวกันยังหมายถึง การตัดขาดจากการรับรู้อื่น ๆ อีกด้วย เมื่อมนุษย์สัมผัสถึงความเงียบอาจจะนำมาซึ่งสภาวะอื่น ๆ ที่ตามมา เช่น การมีสติ หรือการรับรู้สิ่งรอบข้างที่ชัดเจนขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการรับรู้สถาปัตยกรรมนั้นเราใช้ประสาทสัมผัสหลาย ๆ ส่วนประกอบเข้าด้วยกัน สิ่งที่น่าสนใจคือในบางครั้งเราไม่ได้รับรู้ความเงียบผ่านประสาทสัมผัสแค่ทางหูเท่านั้น เรายังสามารถรับรู้ความเงียบได้จากทางประสาทสัมผัสอื่น ๆ เช่น ประสาทสัมผัสทางตาจะสัมพันธ์กับการมองเห็นนำไปสู่การรับรู้การจดจ่อ ทำให้เราสามารถรับรู้พื้นที่ในงานสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ: การรับรู้, ประสาทสัมผัส, พื้นที่, ความเงียบ, สภาวะ, การจดจ่อ

Perceiving silence through the elements of space in architecture

Teerakan Wattanayon

Master of Architecture

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Teerakan.25392539@gmail.com

Pattanapakorn Leelaprute

Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract:

Silence is a state that often occurs in human perception. Sometimes we can perceive silence through our surroundings. Sometimes silence arises from the fact that we close ourselves to the stimuli of our surroundings. We, therefore, divide perceptions of silence into two types. the silence caused by the environment and the silence that arises from our thoughts In general, what is perceived and understood is that silence arises from the state of opposite pairs of sound. Or we can only perceive silence when we are in a silent area. and areas that enclose us from external contexts, but at the same time We can use other senses. in the perception of silence as well How does silence affect humans, According to a 2013 study titled Science Says Silence Is Much More Important To Our Brains Than We Think (by Joseph moran), silence affects memory, concentration, and focus.

The environment that led to the perception of silence In addition to the auditory senses, the visual senses can also cause perception, by working through stimuli (Architectural elements) leads to concentration and subsequent perception of silence. Perceiving silence in architecture requires an enclosure, elements of incentives, and attention, The enclosing and stimuli elements operate within the boundaries of the architecture. Perception is the interaction between architecture and human perception.

Architecture that leads to attention The very nature of architecture is to create an enclosed space for humans from the beginning to protect them from wildlife or weather. From small such as residences to large programs.

Keywords: Silence, human perception, attention, space, state

1. บทนำ

ความเงียบ นั้นเป็นสภาวะที่มักจะเกิดขึ้นได้ในการรับรู้ของมนุษย์ บางครั้งเราสามารถรับรู้ความเงียบผ่านสภาพแวดล้อม บางครั้งความเงียบนั้นเกิดขึ้นจากการที่เราปิดกั้นตัวเองจากสิ่งเร้ารอบข้าง ทั้งนี้ สามารถแบ่งการรับรู้ความเงียบออกเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ ความเงียบที่เกิดจากสภาพแวดล้อม และความเงียบที่เกิดจากความคิดของเราเอง โดยทั่วไปสิ่งที่รับรู้ และเข้าใจได้นั้น คือความเงียบเกิดจากสภาวะของคู่ตรงข้ามของการมีเสียง หรือเราสามารถรับรู้ความเงียบได้ก็ต่อเมื่ออยู่ในพื้นที่ไร้เสียง และพื้นที่ที่เกิดการปิดล้อมเราจากบริบทภายนอกแต่ในขณะเดียวกัน เราสามารถใช้ประสาทสัมผัสอื่น ๆ ในการรับรู้ความเงียบได้เช่นกัน ความเงียบมีผลอย่างไรต่อมนุษย์ จากผลการวิจัยในปี 2013 ชื่อ Science Says Silence Is Much More Important To Our Brains Than We Think (Joseph Moran, 2013) ระบุว่าถ้าเมื่อมนุษย์อยู่กับความเงียบจะส่งผลต่อความทรงจำและสมาธิ และการจัดจ่อ

สภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การรับรู้ความเงียบนั้น นอกจากประสาทสัมผัสทางหูแล้วยังมีการมองเห็นก็ทำให้เกิดการรับรู้ได้เช่นกัน โดยทำงานผ่านสิ่งเร้า (องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม) นำไปสู่การจัดจ่อและเกิดการรับรู้ความเงียบในเวลาต่อมา การรับรู้ความเงียบในงานสถาปัตยกรรม ต้องอาศัย การปิดล้อม (Enclosure) องค์ประกอบของสิ่งเร้า (Incentives) และการรับรู้แบบจัดจ่อ (Attention) การปิดล้อมและองค์ประกอบของสิ่งเร้าจะทำงานภายใต้ขอบเขตของสถาปัตยกรรม ส่วนการรับรู้คือการทำงานร่วมกันระหว่างสถาปัตยกรรมและการรับรู้ของมนุษย์

สถาปัตยกรรมที่นำไปสู่การจัดจ่อ โดยธรรมชาติของสถาปัตยกรรมคือการสร้างพื้นที่ปิดล้อมให้กับมนุษย์ตั้งแต่แรกเริ่มเพื่อปกป้องมนุษย์จากสัตว์ป่าหรือจากสภาพอากาศ ตั้งแต่ขนาดเล็กลงไปจนถึงโปรแกรมขนาดใหญ่ การปิดล้อมนั้นเป็นหน้าที่ของงานสถาปัตยกรรมในภาพใหญ่ของสถาปัตยกรรมก็เพื่อสร้างขอบเขตที่ชัดเจนและส่วนย่อยนั้นก็เพื่อสร้างขอบเขตการแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ภายใน ส่วนการจัดจ่อมักเกิดขึ้นกับบางโปรแกรมได้ชัดเจนอย่างเช่น ศาสนสถาน โดยอาศัยการสื่อสารในเชิงเชิงสัญลักษณ์ แต่บางครั้งเราสามารถรับรู้ความเงียบได้จากการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดการจัดจ่ออย่างเช่นเมื่อห้องประชุมหรือห้องเรียนไม่มีคน การจัดจ่อที่นำไปสู่ความเงียบ จึงไม่ได้หมายถึงการจัดจ่อกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงสิ่งเดียวแต่หมายถึงการจัดจ่อกับปัจจุบันขณะนั้น จัดจ่ออยู่กับสิ่งที่อยู่ตรงหน้าทั้งหมด

ปัจจุบันความเงียบมักกลับถูกพูดถึงมากขึ้น ในโลกที่พัฒนาและเต็มไปด้วยสิ่งรบกวน วิทยานิพนธ์นี้จึงเป็นการกลับมาตั้งคำถามว่าความเงียบคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร และถูกรับรู้ผ่านอะไรในงานสถาปัตยกรรม ความมุ่งหมายของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อจะเป็นข้อมูลให้การผู้ที่มีความสนใจเกี่ยวกับสภาวะการรับรู้ความเงียบได้ศึกษาต่อไป

การรับรู้ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในเหตุการณ์ต่างๆ ความเงียบ เป็นหนึ่งในสภาวะที่มักถูกพูดถึงผ่านงานออกแบบ ดนตรี และงานด้านภาษา แต่การอธิบายความเงียบส่วนใหญ่มักเป็นการให้ความหมายในเชิงนามธรรมจับต้องไม่ได้ แต่ความเงียบมีจุดเชื่อมโยงบางอย่างที่มนุษย์ทุกคนนั้นมีร่วมกันและรับรู้ร่วมกัน ถึงลักษณะโดยคร่าว ๆ ของความเงียบบทความนี้บทความนี้จะทำหน้าที่ศึกษาและค้นหาความหมายของความเงียบ ให้มีความเข้าใจร่วมกันเพื่อนำไปต่อยอดในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของบทความ:

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ความเงียบของมนุษย์
- 2.2 เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการรับรู้ความเงียบของมนุษย์
- 2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของพื้นที่ ๆ นำไปสู่การรับรู้ความเงียบ

3. ขั้นตอนการศึกษาและการดำเนินงาน

การศึกษานี้ผู้ศึกษาแบ่งขั้นตอนการศึกษาและออกแบบไว้เป็น 3 หมวด

3.1 ศึกษาความหมายของความเจ็บที่สัมพันธ์กับศาสตร์ด้านต่าง ๆ

3.2 ศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้ของมนุษย์ และจิตวิทยาการรู้คิด ความสนใจจดจ่อ

3.3 ศึกษาเกี่ยวกับสิ่งเร้าในทางกายภาพที่มีผลต่อการจดจ่อที่นำไปสู่การรับรู้ความเจ็บ

4. นิยามและความหมายของความเจ็บ

สภาวะของการไร้เสียง อาจจะเป็นลักษณะที่สังเกตได้ง่ายที่สุด เมื่อเราพูดถึงความเจ็บ แต่ความเจ็บเองนั้นมักถูกพูดถึงและต่อยอดออกไปเป็นแนวทางที่หลากหลาย ผ่านปรัชญาและแนวคิดในด้านต่าง ๆ

เจ็บ หมายถึง ไม่มีเสียง เช่น นั่งเจ็บ ไม่มีเสียงอ้ออิ่ง เช่น บ้านนี้เจ็บ สงบ ปราศจากเสียงรบกวนหรือการก่อกวน เช่น เหตุการณ์เจ็บลงแล้ว (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา 2554)

เจ็บ หมายถึง ไม่มีเสียง "เดินเจ็บ นั่งเจ็บ" ปราศจากเสียงดัง เสียงอ้ออิ่ง หรือเสียงรบกวน สงบ ปราศจาก การก่อกวน (University 2022)

เมื่อเราดูจากความหมายข้างต้นคำว่า เจ็บ นั้นหมายถึงอะไร จะเห็นได้ชัดถึงการให้นิยาม ว่าเป็นการไม่มีเสียง แต่การไม่มีเสียงนั้นไม่ได้มีความหมายถึงคำว่า ตลอดไปหรือถาวร แต่เป็นสภาวะของความชั่วคราว ในการรับรู้ความเจ็บจึงเป็นการรับรู้ถึงสภาวะความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เช่นคำอธิบายที่ว่า เมื่อเหตุการณ์เจ็บลงแล้ว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในที่นี้หมายถึงการปราศจากสิ่งรบกวน บางครั้งในสภาวะการรับรู้ความเจ็บนั้น มีเสียงบางประเภท หรือคลื่นความถี่บางอย่างที่สามารถยอมเกิดขึ้นได้โดยที่เรายังเรียกสภาวะเหล่านั้นว่าความเจ็บ ความเจ็บในที่นี้ไม่ใช่ความเจ็บ ที่รับรู้ได้โดยกายภาพอย่างเรื่องเสียงเท่านั้น แต่เป็นความเจ็บในเชิงนามธรรม

ภาพที่ 1: ภาพตัวแทนของความเจ็บ ในขณะที่ยังเกิดเสียง

ที่มา: Japanese Garden Wallpapers wallpaperaccess.com

2. การรับรู้ความเจียบที่ถูกอธิบายผ่านศาสตร์ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ของมนุษย์

ความเจียบ คือ สิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ในชีวิตมนุษย์ จึงมักเกิดการตั้งคำถามผ่านศาสตร์ต่าง ๆ ว่าความเจียบ คืออะไร โดยใช้เครื่องมือในแต่ละศาสตร์แต่ละแขนงในการหาคำตอบ ทั้งด้านภาษา ดนตรี และศิลปะ

1) ความเจียบที่สัมพันธ์กับเสียง

จอห์น เคจ เป็นหนึ่งในผู้บุกเบิกดนตรีทางด้านดนตรีสมัยใหม่ ในช่วงทศวรรษที่ 1930-1940 ในปี ค.ศ. 1951 เคจ เดินทางไปยังมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เพื่อรับฟังความเจียบในห้องไร้เสียงสะท้อน แต่สิ่งที่ เคจ ได้ยินนั้นมีเสียงอยู่ 2 ประเภท นั่นคือเสียงสูงกับเสียงต่ำ ซึ่งได้ถูกยืนยันในภายหลังว่าเสียงที่เขาได้ยินนั้นคือเสียงของระบบประสาท และเสียงของการไหลเวียนเลือด การค้นพบนี้นำมาสู่คำกล่าวที่ว่า “ความเจียบไม่ใช่เรื่องของเสียง แต่เป็นเรื่องของความเปลี่ยนแปลงภายในจิตใจและความไม่หยุดนิ่ง”

ภาพที่ 2: John Cage's 4'33" A performance by William Marx

ที่มา: John Cage. 2010. 4'33". Filmed at McCallum Theatre, Palm Desert, CA.

2) ด้านภาษา

ความเจียบในด้านภาษา นั้นช่วยให้เกิดการทำความเข้าใจความแตกต่างของการตีความทางด้านภาษา ผ่านความเจียบชั่วคราว นักปรัชญา Ludwig Wittgenstein ได้เขียนเกี่ยวกับธรรมชาติของภาษาและความหมาย ทำให้เห็นถึงการใส่ชื่อให้กับสิ่งของ การตั้งชื่อเป็นเหมือนการติดฉลากลงบนสิ่งของ ป้ายกำกับเหล่านี้พยายามชี้หรือแทนที่สิ่งของด้วยการใช้ความหมาย ป้ายกำกับนี้เป็นได้เพียงแค่ตัวแทนสิ่งของเท่านั้น แต่ไม่สามารถเป็นสิ่งที่ใช้แทนตัวมันได้ คำและสัญลักษณ์จึงมักถูกใช้ในเชิงเปรียบเทียบเพื่อแสดงถึงอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้ภาษาจึงเป็นการ “แปลเสมือน” ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับความแตกต่างในการตีความ และเราทุกคนตีความเสียงและสัญลักษณ์ในแบบของตัวเอง แต่เราจะสามารถเข้าใจความต่างของความหมายในภาษาผ่านการหยุดชั่วคราว หรือความเจียบชั่วคราว การเรียนรู้เรื่องภาษาจึงเป็นการเรียนรู้เรื่องความเจียบ มากกว่าเรื่องของเสียง

รูปสัญลักษณ์ (signifier)		ความหมายสัญลักษณ์ (signified)
d-o-g	→	สัตว์สี่ขาชนิดหนึ่ง
(word)		(concept)

ภาพที่ 3: ภาพการทำงานระหว่างรูปสัญลักษณ์และความหมายของสัญลักษณ์

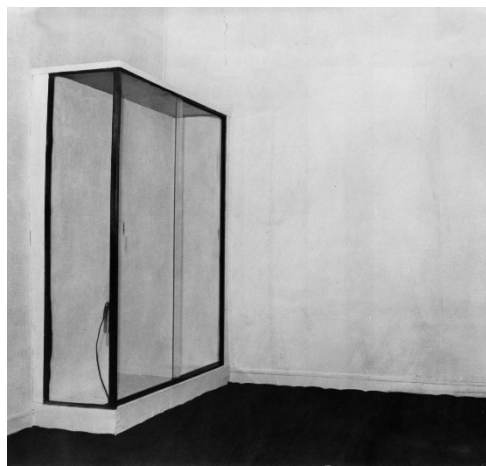
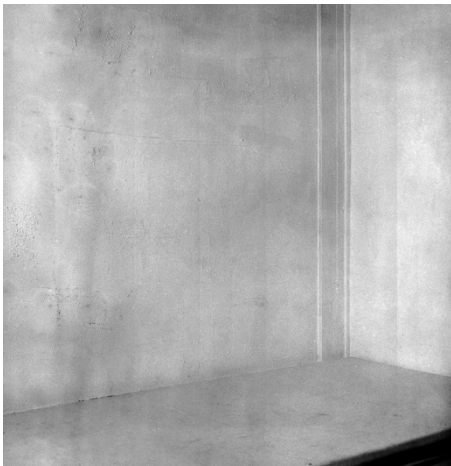
ที่มา: อีริกันด์ วัฒนายนต์. 2022.

Jacques Derrida คือนักปรัชญาผู้เป็นรากฐานให้กับความคิดแบบ “ดีคอนสตรัคชัน (Deconstruction)” ทั้งนี้ Derrida มองว่าภาษาเป็นสิ่งที่ไร้ระบบ และไม่มีเสถียรภาพ ความหมายสามารถแปรผันไปตาม บริบท (Context) ที่เปลี่ยนแปลงไป แครร์ริต้าเรียกสภาวะที่ไร้ระเบียบ และไม่มีเสถียรภาพนี้ว่า ความลากเลื่อน (Diffe'rance) ความลากเลื่อนของแครร์ริตา คือสภาวะของภาษาที่มีความหมายไม่ตายตัว แต่ความหมายมีสภาวะของการชะลอ (Deferral) หรือการลื่นไหล ส่งผ่าน และ เป็นการแยกความแตกต่าง (Differing) หรือคัดค้านโต้แย้ง

กล่าวโดยสรุป คือ ความลากเลื่อนช่วยทำความเข้าใจ ความหมาย ระหว่างสัญญาะกับความแตกต่างของบริบท นักวิชาการบางท่านได้พยายามโยงความลากเลื่อนถึงคำศัพท์หนึ่งในภาษาญี่ปุ่น คือ “MA” หมายถึง ช่วงหนึ่งของการเว้นว่าง ซึ่งเป็นสิ่งที่เราค้นพบได้จากปรากฏการณ์หลายอย่าง เช่น ความเงียบที่เกิดขึ้นชั่วขณะ

3) ด้านศิลปะ

ศิลปินชาวฝรั่งเศสชื่อว่า Yves Klein มีความสนใจเกี่ยวกับความเงียบและความว่างเปล่า ได้ทำการศึกษาและทดลองในงานศิลปะของเขา ตั้งแต่ภาพวาดไปจนถึงบทกวี ความว่างเปล่าคือพื้นที่ ไม่มีตัวตน แนวคิดเรื่องของความเงียบนี้ถูกแสดงออกผ่านนิทรรศการ Le Vide ในปี ค.ศ. 1958 ที่กรุงปารีส

ภาพที่ 4: นิทรรศการ Le Vide ในปี 1958 ที่กรุงปารีส

ที่มา: Yves Klein. 1958. Le Vide galleries.

ไม่มีงานศิลปะใดจัดแสดงอยู่ในพื้นที่ทาสีขาวทั้งหมดของแกลเลอรีขนาดเล็ก มันเป็นการแลกเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ระหว่างการเป็นอยู่ การไม่มีอยู่ และการกลายเป็นความว่างเปล่าที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเงียบ ซึ่งทำให้สิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้น

สรุปความเงียบที่สัมพันธ์กันในแต่ละด้าน จากการศึกษาหาข้อมูลพบว่า การรับรู้ความเงียบนั้นไม่ได้หมายถึงการหยุดนิ่ง แต่หมายถึงความต่อเนื่องของการรับรู้ที่เกิดขึ้นระหว่างภายนอกและภายใน ความเงียบช่วยขยายความเข้าใจกับภาพหรือสื่อที่อยู่ตรงหน้า ช่วยทำให้สิ่งอยู่ตรงหน้านั้นเด่นชัดมากขึ้น ความเงียบยังทำให้การเกิดอย่างเปลี่ยนแปลงระหว่างสิ่งใดสิ่งหนึ่งผ่านการรับรู้ อย่างที่แครร์ริต้ากล่าวไว้ว่า เป็นการแสดงออกถึงสภาวะความแตกต่างของสิ่งสองสิ่ง ช่วงจังหวะของปรากฏการณ์สองช่วงที่ต่อเนื่อง หรือทับซ้อนกัน หรือเป็นสิ่งเดียวกัน

3. ความหมายของการรับรู้และการจัดจ่อ

1) ความหมายของการรับรู้

การรับรู้ ประกอบด้วย ปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาหลายประการ เช่น ความสนใจจัดจ่อ ความจำ จินตภาพ ภาษา ความรู้ ประสบการณ์ การคิดแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการตัดสินใจ

- การรับรู้ (perception) หมายถึง ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสต่อสิ่งเร้า จากสิ่งแวดล้อมซึ่งคล้ายกับกระบวนการคิดแก้ปัญหา และกระบวนการให้เหตุผล (Goldstein, 2011, pp.48-49)

- การรับรู้ หมายถึง เป็นกระบวนการของการคัดเลือก การจัดระเบียบ และการแปลความหมายความรู้สึกให้เป็นสิ่งที่มีความหมาย (Hanna & Wozniak, 2001, p. 102)

- การรับรู้ คือ กระบวนการที่เกิดขึ้นภายหลังจากสิ่งเร้ากระตุ้นความรู้สึกและแปลความหมายให้เป็นสิ่งที่มีความหมายโดยใช้ความรู้ประสบการณ์และความเข้าใจของบุคคลดังนั้นการรับรู้จึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้หากขาดการเรียนรู้หรือประสบการณ์จะเป็นเพียงการสัมผัสเท่านั้น (Bernstein, 1999, p. 72)

สรุปการรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลรู้สึกสัมผัสต่อสิ่งเร้าแล้วแปลความหมายจัดระเบียบผ่านความรู้หรือประสบการณ์ขณะที่รู้สึกต่อสิ่งเร้านั้น

2) ความสนใจจัดจ่อ (Attention)

“Attention” มีชื่อเรียกแตกต่างกันเช่นความตั้งใจความสนใจความใส่ใจ ฯลฯ Attention ในตำราเล่มนี้ผู้เขียนใช้ว่า “ความสนใจจัดจ่อ” พื้นฐานของกระบวนการรู้คิดขั้นสูงอื่น ๆ เช่นการรับรู้ความจำใช้งานความรู้และการคิดแก้ปัญหา ฯลฯ บทนี้กล่าวถึงความหมายและกระบวนการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับความสนใจจัดจ่อประเภทของความสนใจจัดจ่อ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและแนวทางการประเมินความสนใจจัดจ่อรวมทั้งการเพิ่มประสิทธิภาพความสนใจจัดจ่อตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการจัดจ่อ ในปี ค.ศ. 1890 วิลเลียมเจมส์ (William James, 1842-1910) นิยามความหมายของความสนใจจัดจ่อไว้ในหนังสือหลักการทางจิตวิทยา (Principle of psychology) ว่า ทุกคนต่างรู้ว่าความสนใจจัดจ่อคือความคิดที่ชัดเจนและแจ่มแจ้งต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งท่ามกลางสิ่งเร้าหลาย ๆ อย่างทั้งที่เป็นวัตถุภายนอกหรือกระแสความคิดความสนใจจัดจ่อประกอบด้วยการให้ความสำคัญการมีสติและการตระหนักรู้อีกหนึ่งหนึ่งคือการแยกจากบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้เชื่อมต่อกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเงื่อนไขของความจริงที่ตรงข้ามกับความสับสนมึนงงและความไม่รอบคอบในภาษาฝรั่งเศสเรียกว่า “Distraction (รบกวน)” หรือ “Zerstreuung” ในภาษาเยอรมัน (James, 1890, pp. 381-382) หลังปี ค.ศ. 1950 เป็นยุคของการปฏิวัติการรู้คิด (Cognitive revolution) ทำให้รูปแบบการศึกษาความสนใจจัดจ่อกระบวนการศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์มากขึ้นและให้ความหมายความสนใจจัดจ่อสรุปได้ดังนี้

- ความสนใจจัดจ่อเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรับรู้หากไม่มีสติในการรับรู้ต่อประสาทสัมผัสจะไม่มีกรรับรู้ใด ๆ เกิดขึ้น (Mack & Rock, 1998)

- ความสนใจจัดจ่อหมายถึงกระบวนการคิดในการเลือกเฟ้นความสนใจต่อสิ่งแวดล้อมเฉพาะบางอย่างโดยไม่สนใจสิ่งอื่น ๆ บางครั้งความสนใจจัดจ่ออาจเป็นกระบวนการสั่งการในการประมวลผล (Brennan & Anderson, 2004, p. 519)

- ความสนใจจัดจ่อเป็นสิ่งที่เก็บรักษาข้อมูล (Gatekeeper) ที่ทำให้เกิดความจำระยะสั้น Short-term memory) ผ่านการคัดเลือกและเก็บรักษาความจำต่อข้อมูลต่าง ๆ (Awh, Vogel & Oh, 2006)

สรุปความสนใจจดจ่อหมายถึงความสามารถในการให้ความสำคัญเฉพาะเจาะจงต่อข้อมูล (สิ่งเร้าวัตถุตำแหน่ง ข่าวสารหรือสถานการณ์) โดยเกี่ยวข้องกับกระบวนการเลือกสนใจจดจ่อต่อข้อมูลเฉพาะบางอย่างหรือการแบ่งความสนใจจดจ่อเพื่อเลือกสนใจจดจ่อเมื่อข้อมูลมีมากกว่าหนึ่งอย่าง

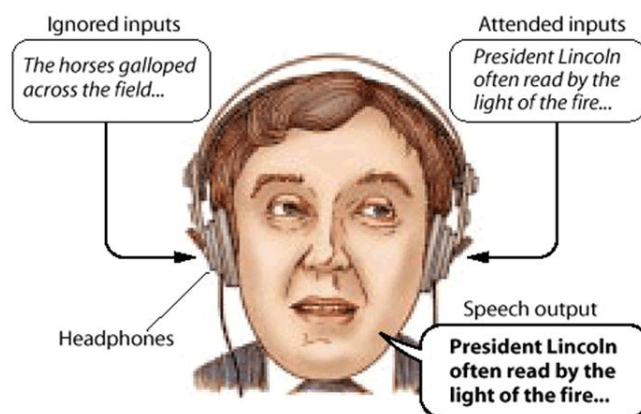
3) ทฤษฎีความสนใจจดจ่อ

แนวทางการศึกษาความสนใจจดจ่อแบ่งประเภทของความสนใจจดจ่อเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเลือกสนใจจดจ่อ (Selective attention) และการแบ่งความสนใจทั้งนี้จดจ่อ (Divided attention)

- ทฤษฎีการเลือกสนใจจดจ่อ

โดยอธิบายทฤษฎีความสนใจจดจ่อตามประเภทของความสนใจจดจ่อทฤษฎีการเลือกสนใจจดจ่อการเลือกสนใจจดจ่อ (Selective attention) มีการศึกษาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1953 โดยวิศวกรชาวอังกฤษเอ็ดเวิร์ดคอลลินเชอร์รี่ (Edward Colin Cherry, 1914 1979) สังเกตเห็นปรากฏการณ์งานเลี้ยงค็อกเทล (Cocktail party phenomenon) ที่ผู้คนต่างเข้าใจบทสนทนาที่กำลังสนใจจดจ่อรับฟังท่ามกลางความวุ่นวายสับสนจากนั้นเขาจึงสร้างงานวิจัยเชิงทดลองในห้องปฏิบัติการโดยใช้วิธีการทดสอบที่เรียกว่า "Dichotic listening task" วิธีการคือให้ผู้รับการทดสอบฟังเสียงข้อความที่หูข้างหนึ่งแล้วพูดตามเสียงที่ได้ยิน (ข้อความที่สนใจจดจ่อในขณะเดียวกันจะมีข้อความเสียงที่หูอีกข้างหนึ่งซึ่งไม่ต้องสนใจฟัง (ข้อความที่ไม่สนใจจดจ่อกระบวนการที่ผู้รับการทดสอบพูดตามอย่างรวดเร็วนี้เรียกว่ากระบวนการสะท้อน (Shadow procedure) ซึ่งสะท้อนความสนใจจดจ่อของผู้รับการทดสอบผลการทดลองพบว่าผู้รับการทดสอบจำข้อความที่ผ่านหูที่ไม่ตั้งใจ ฟังไม่ได้และไม่รู้ว่าข้อความเปลี่ยนจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาเยอรมันหรือข้อความนั้นเล่นย้อนกลับ

Dichotic Listening Task

ภาพที่ 5: Dichotic listening task

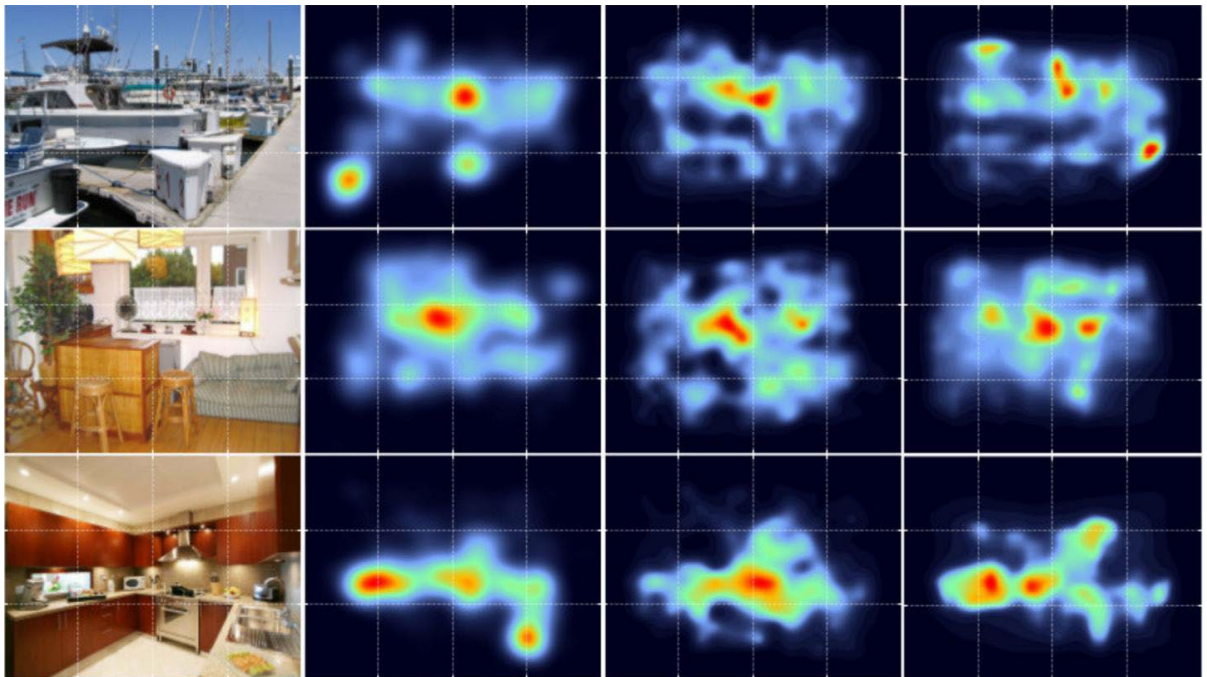
ที่มา: Dr. Saul McLeod. (2018). *Theories of Selective Attention*. simplypsychology.org

- ทฤษฎีการแบ่งความสนใจจดจ่อ

ทฤษฎีการแบ่งความสนใจจดจ่อ (Divided attention theories) มาจากแนวคิดที่ว่าสิ่งเร้ามีมากกว่าหนึ่งสิ่ง ดังนั้น นักจิตวิทยาการรู้คิดจึงเสนอแนวคิดการแบ่งความสนใจจดจ่อ (Divided attention) ซึ่งเป็นการกระจายความสนใจจดจ่อไปทำงานหรือกิจกรรมตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป ปี ค.ศ. 1975 ไนซ์เซอร์และเปคเคเลน (Neisser & Becklen, 1975 as cited in Anderson, 2015, pp. 58-60, Goldstein, 2011, pp. 91-93, Sternberg & Sternberg, 2012, 154-156) นำเสนอแนวคิดของการแบ่งความสนใจจดจ่อ โดยใช้ในการทดลองที่ชื่อว่า Visual analog of the auditory shadowing task ซึ่งเป็นวิธีที่ค้นเกมบาสเกตบอลฉายทับซ้อนเกมตบมือ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างสนใจจดจ่อภาพจากหน้าจอของทั้งสองกิจกรรม ผลการทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่างสนใจจดจ่อเฉพาะกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งเพียงอย่างเดียว และเพิกเฉยต่ออีกหนึ่งกิจกรรมการให้ความสนใจจดจ่อต่อกิจกรรมทั้งสองอย่างในเวลาเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก แม้ว่าเกมบาสเกตบอลด้วยตาเพียงข้างเดียวส่วนตาก็ข้างหนึ่งสนใจที่เกมตบมือก็ตาม

ความสนใจจดจ่อภาพ (Visual attention) ใช้ Fovia ในเรตินาซึ่งเป็นจุดที่รับภาพได้ที่สุดการลอคตาไปมาช่วยให้ไฟเยียมมองเห็นภาพได้ชัดเจนที่สุดโดยบุคคลต้องสนใจจดจ่อต่อสิ่งที่อยู่นอกโฟเวียด้วยเพื่อหาตำแหน่งของข้อมูลและลอคตาไปยังตำแหน่งนั้นได้อย่างรวดเร็วรวมทั้งสนใจจดจ่อบริเวณลานสายตาเพื่อให้สามารถมองเห็นภาพได้ทั้งหมดซึ่งบริเวณที่ไม่สนใจจดจ่อนี้จะเกิดภาวะตาบอดจากการไม่สนใจจดจ่อส่วนภาวะที่เปลี่ยนความสนใจจดจ่อเพื่อหาความแตกต่างของภาพจากเรียกว่าตาบอดจากการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 6: ภาพแสดงถึงการจดจ่อภาพและการขยับไปมาของดวงตา

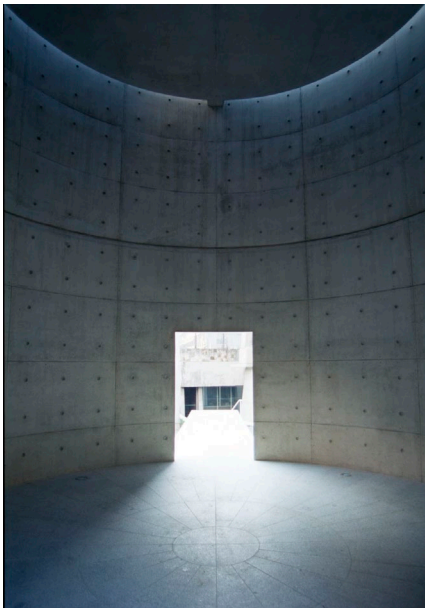
ที่มา: John Henderson and Taylor Hayes. (2017). *Meaning-based guidance of attention*. UC Davis.

4. องค์ประกอบของสิ่งเร้า

คุณสมบัติของสิ่งเร้าเป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้คนเราเกิดความรู้สึกที่จะรับรู้ และทำให้การรับรู้ของคนเราคลาดเคลื่อน หรือตรงต่อความจริง ได้ดังนี้

1) ความเข้มหรือขนาดของสิ่งเร้า (Intensity and Magnitude)

สิ่งเร้าที่มีความเข้มมาก หรือมีขนาดใหญ่ ย่อมทำให้เกิดการรับรู้ได้มากกว่าสิ่งเร้าที่มีขนาดเล็ก เช่น ป้ายโฆษณาสินค้าที่ดึงดูดความสนใจของผู้อื่นได้ดีควรมีขนาดใหญ่กว่าป้ายที่มีขนาดเล็กและจะดึงดูดความสนใจได้มากขึ้น ถ้าเป็นสิ่งเร้าที่แปลกใหม่ไม่ซ้ำซาก เสียงก็เช่นเดียวกันคนจะรับรู้เสียงที่ดังชัดเจนมากกว่าเสียงที่ฟังแล้วไม่เข้าใจความหมาย

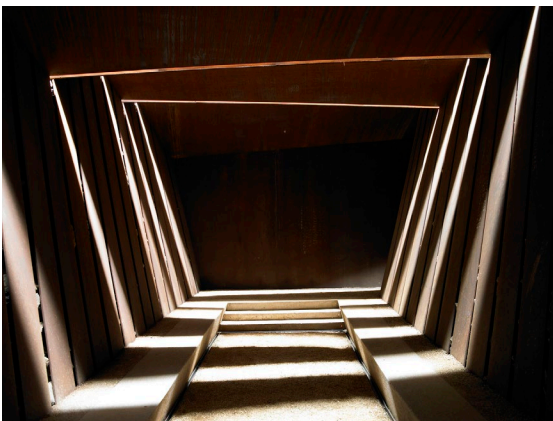

ภาพที่ 7: ภาพ Meditation Space

ที่มา: Tadao Ando. 1995. Meditation Space. iamrobertoraveralopez.tumblr.com

2) การทำซ้ำ ๆ ของสิ่งเร้า (Repetition)

สิ่งใดก็ตามที่ทำซ้ำๆ อยู่บ่อยๆ จะเรียกร้องความสนใจได้ เช่น ขณะที่ครูสอนหนังสือ ถ้ามีนักเรียนคนใดซักถามครูบ่อยๆ จะทำให้ครูสนใจและรู้จักมากกว่าคนที่ไม่เคยซักถามครูเลย หรือการโฆษณาสินค้าที่ได้ยินบ่อยๆ จะทำให้เราสนใจสินค้านั้น ๆ แต่การทำซ้ำๆ ถ้าทำนานเกินไปก็จะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายได้

ภาพที่ 8: การทำซ้ำของสิ่งเร้าที่นำไปสู่การจดจำ

ที่มา: RCR Arquitectes. 2007. Bell-lloc Winery. Archdaily.

3) ลักษณะตัดกันของสิ่งเร้า (Contrast)

เช่น ภาพและพื้น (Figure and Ground) ในการรับรู้เราจะใส่ใจต่อสิ่งต่างๆ ทีละสิ่ง สิ่งที่ได้รับการเอาใจใส่ก็จะปรากฏเด่นออกมาเป็นภาพ (Figure) สิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ได้รับการใส่ใจก็จะเป็นพื้น (Ground)

ภาพที่ 9: การเน้นจุดสำคัญให้เกิดการตัดกันของสิ่งเร้า

ที่มา: Grafton Architects. 2008. Waterloo Lane Mews. Archdaily.

4) การคลาดเคลื่อนหรือเปลี่ยนระดับ (Movement)

ตามธรรมดาคนเราจะรับรู้สิ่งที่มีการเคลื่อนไหวไปมาได้เร็วกว่าสิ่งที่อยู่นิ่ง ๆ สิ่งที่ได้จากป้ายโฆษณาสินค้ามักจะมีแสงไฟกระพริบ ๆ เป็นระยะหรืออาจทำเป็นรูปที่มีการเคลื่อนไหวได้ เพื่อเป็นการเรียกร้องความสนใจ

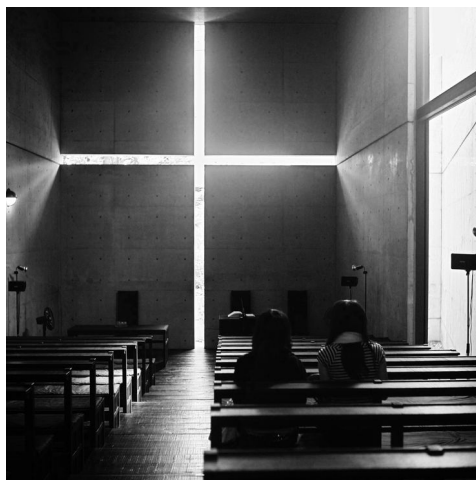
ภาพที่ 10: ธรรมชาติเป็นตัวแทนของการเคลื่อนไหว

ที่มา: Tadao Ando. 1988. Church on the Water. Archdaily.

5. สรุป

เนื่องจากว่าความเงียบ คือ สภาวะไม่ใช่เครื่องมือในการรับรู้ สภาวะความเงียบจึงต้องอาศัยเครื่องมือทางสถาปัตยกรรมและเครื่องมือทางการรับรู้มาใช้ร่วมกัน การศึกษาในครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาปัจจัยและความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของเครื่องมือ ดังนี้

- การจดจ่อ การรับรู้ของมนุษย์ในภาพรวมของการจดจ่อ จะเป็นจุดเริ่มต้นของการทบทวนรูปแบบของการทำงานหรือฟังก์ชันนั้นๆ ว่าเหมาะสมกับการเกิดรูปแบบของการจดจ่อรูปแบบไหน ที่จะสามารถใช้สื่อสารได้อย่างตรงไปตรงมา อย่างเช่น ทฤษฎีการเลือกสนใจจดจ่ออาจจะเหมาะสมกับการใช้สอยของโบสถ์ หรือพื้นที่ทางศาสนา มากกว่าทฤษฎีการแบ่งความสนใจจดจ่อ เพราะการใช้งานต้องจดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ เพื่อใช้ในการรวบรวมจิตใจ หรือรวบรวมสมาธิ

ภาพที่ 11: ภาพแสดงถึงการตัดกันของแสงสร้างการรับรู้การจดจ่อ ที่ตอบรับกับการใช้งาน
ที่มา: Tadao Ando. 1999. Church of the Light. archdaily.com

- องค์ประกอบของสิ่งเร้า เป็นส่วนที่ทำให้เกิดการรับรู้จดจ่อ ในส่วนนี้ทำหน้าที่สร้างความสนใจให้แก่การรับรู้ของมนุษย์ โดยองค์ประกอบของสิ่งเร้าอาจจะหมายถึงวัตถุภาพรวมของวัตถุที่ปรากฏหรือสิ่งปกคลุมที่ทำให้เกิดการรับรู้ และจะทำงานร่วมกับการกับเครื่องมือทางสถาปัตยกรรมขึ้นอยู่กับการออกแบบและการเลือกใช้อองค์ประกอบของสิ่งเร้า บางครั้งอาจเป็นการใช้อองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมเข้ามาสร้างจุดเด่นให้เกิดการสนใจจดจ่อ เช่น การตัดกันของแสงที่เกิดขึ้นจากช่องว่าง (void) ในงานสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 12: ภาพแสดงการทำงานขององค์ประกอบของสิ่งเร้า ที่สร้างจุดสนใจไปสู่การรับรู้การจดจ่อ
ที่มา: Álvaro Siza. 2018. Saya Park. archdaily.com

องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม คือสิ่งที่จะเข้ามาช่วยทำให้ การจดจ่อ และองค์ประกอบของสิ่งเร้า เข้ามาทำงานร่วมกัน ทำให้เกิดการรับรู้ความเรียบผ่านพื้นที่ การรับรู้ความเรียบของมนุษย์ต้องใช้การจดจ่อ แต่สถาปัตยกรรมสามารถสร้างให้เกิดสภาวะการจดจ่อได้ และทำงานร่วมกันกับและองค์ประกอบของสิ่งเร้า ที่ช่วยให้การรับรู้การจดจ่อนั้นมีความแข็งแรงหรือชัดเจนมากขึ้น โดยทำงานร่วมกับเครื่องมือในการออกแบบสถาปัตยกรรม เช่น การปิดล้อม (Enclosure), แกน (Axis) ทั้งหมดนี้ทำงานร่วมกันนำไปสู่การจดจ่อที่ทำให้เกิดการรับรู้สภาวะความเรียบ

ภาพที่ 13: ภาพแสดงถึงการทำงานร่วมกันระหว่างการจดจ่อ องค์ประกอบของสิ่งเร้า และสถาปัตยกรรม
ที่มา: Tadao Ando. Master of Light: Tadao Ando.

บรรณานุกรม

- Larry J. Solomon. สุรรัตน์ เขมาลีลากุล และอดิเทพ ภัทรเดชไพศาล. (2555). *The Sound of Silent: John Cage and 4'33"* สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2565.
- จุฑามาศ แหจอณ. (2564). *จิตวิทยาการรู้คิด*. กรุงเทพฯ: บริษัทแกรนด์พอยท์ จำกัด.
- ศานติ เดชคำารณ. (2017). "เสียงและความเงียบในดนตรี". ใน *วารสารดนตรีและการแสดง*. หน้าที่ 67-81
- สันติรักษ์ ประเสริฐสุข. (2557). *สุนทรียศาสตร์ และทฤษฎี สถาปัตยกรรมตะวันตก จากคลาสสิกถึงตีคอนสตรัคชัน*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต.